

Lector: Nicoleta Arsenie
Tehnoredactor: Carmen Dumitrescu
Coperta: Florin Afloarei

Editura Ideea Europeană
O.P. 22, C.P. 113, București, 014780
Tel./Fax.: 021-2125692; Tel.: 021-3106618
Comenzi carte prin poștă:
Tel.: 021-2125692
E-mail: office@ideeaeuropeana.ro
www.ideeaeuropeana.ro

Original edition © Foreign Language Teaching and Research Publishing Co., Ltd.
Romanian translation © Foreign Language Teaching and Research Publishing Co., Ltd.
All rights reserved.

No part of this publication should be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of Foreign Language Teaching and Research Publishing Co., Ltd.

© Editura Ideea Europeană, pentru prezenta versiune

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Concepte-cheie în cultura tradițională chineză / trad. din lb. chineză și note de Paula Theodorescu. - București : Ideea Europeană, 2024
ISBN 978-630-333-056-3

I. Theodorescu, Paula (trad. ; note)

Concepte-cheie în cultura tradițională chineză

Traducere din limba chineză și note de
Paula Theodorescu

- 23 bāguà 八卦
- 24 bā yīn kè xié 八音克谐
- 25 bái mǎ fēi mǎ 白马非马
- 26 báimiáo 白描
- 28 bǎixì 百戏
- 29 bǎo mǐn 保民
- 30 běiqǔ 北曲
- 32 běnmò 本末
- 34 běnsè 本色
- 36 bǐdé 比德
- 37 biànhuà 变化
- 38 biàntǐ 辨体
- 40 biéjí 别集
- 41 biémíng 别名
- 42 bōrě 般若
- 43 bó'ài 博爱
- 44 cānyàn 参验
- 45 cǎoshū 草书
- 47 chéng rén 成人
- 49 chéngyì 诚意
- 50 chóngshū 虫书

- 51 chónghēn-jǔmò 崇本举末
 52 chónghēn-xīmò 崇本息末
 53 chǔcí 楚辞
 55 chuánqí 传奇
 57 chūnjié 春节
 59 chūnqiū 春秋
 61 Chūnqiū bǐfǎ 春秋笔法
 62 cíqǔ 词曲
 63 cí shàng tǐ yào 辞尚体要
 64 dámíng 达名
 65 dàjié 大节
 66 dàshōushā 大收煞
 67 dàtǐ, xiǎotǐ 大体、小体
 68 dàtóng 大同
 70 dàxué 大学
 71 dàyītǒng 大一统
 73 dàyòng 大用
 74 dàzhàngfu 大丈夫
 75 dàzhuàn 大篆
 77 dānqīng 丹青
 78 dāngháng 当行
 79 déxìngzhìzhī 德性之知
 80 dòngjìng 动静
 81 dúhuà 独化
 82 èrbǐng 二柄
 83 fǎzhì 法治
 84 fàn'ài 泛爱
 85 fāngbiàn 方便
 86 fēigōng 非攻
 87 fēimìng 非命
 88 fēnggǔ 风骨
 90 fēnghuà 风化

- 91 fēngjiào 风教
 93 fēngshén 风神
 94 fēngyǎsòng 风雅颂
 96 fēngjiàn 封建
 97 fēngyù 讽谕
 99 fùbǐxìng 赋比兴
 100 gǎnwù 感物
 101 gāngróu 刚柔
 102 gāngyì 刚毅
 103 gēxíngtǐ 歌行体
 104 géming 革命
 105 gédiào 格调
 106 géwù-zhìzhī 格物致知
 108 géyì 格义
 109 gōngzhèng 公正
 110 gōngdiào 宫调
 112 gòngmíng 共名
 113 gǔwén yùndòng 古文运动
 115 gǔ, ròu 骨、肉
 117 guǎyù 寡欲
 118 guàiyáo 卦爻
 119 guànlǐ 冠礼
 120 guó tǐ 国体
 121 hǎinèi 海内
 122 hàn yuè fǔ 汉乐府
 123 hé tóng yì 合同异
 124 hóngfàn 洪范
 125 huàjìng 化境
 127 huàdào 画道
 128 huàgōng, huàgōng 化工、画工
 130 huìhuà liù fǎ 绘画六法
 131 hūnlǐ 婚礼

- 133 hùndùn 浑沌
 134 huófǎ 活法
 136 jīlǐ 肌理
 138 jiān'ài 兼爱
 139 jiànwénzhīzhī 见闻之知
 140 Jiàn'ān fēngǔ 建安风骨
 141 jiàohuà 教化
 142 jiéqì 节气
 144 jiégòu 结构
 146 jiěbì 解蔽
 147 jìnxīn 尽心
 148 jīngjì 经济
 149 jīng, quán 经、权
 150 jīngqì 精气
 151 jìngjiè 境界
 153 jìng shēng xiàng wài 境生象外
 154 kǎishū 楷书
 156 kējǔ 科举
 158 lèimíng 类名
 159 lí jiānbái 离坚白
 160 lǐqù 理趣
 161 lǐyī-fēnshū 理一分殊
 162 lì zhǔnǎo 立主脑
 164 lìshū 隶书
 166 liángshǐ 良史
 166 liángzhī 良知
 167 liǎngyí 两仪
 168 liùguān 六观
 170 liùyì 六义
 171 liùyì 六艺
 172 lúnhuí 轮回
 173 máodùn 矛盾

- 174 měici 美刺
 175 miàowù 妙悟
 177 miàosuàn 庙算
 178 mínzhǔ 民主
 179 míngshí 名实
 180 míngdé 明德
 181 nán-běi shūpài 南北书派
 183 nánxi 南戏
 184 nèiměi 内美
 185 nǐ wù lì xiàng 拟物立象
 186 pǐntí 品题
 188 qíwù 齐物
 189 qízhèng 奇正
 191 qìgǔ 气骨
 192 qìzhìhìxìng 气质之性
 193 qiánshí 前识
 194 qīnqīn 亲亲
 195 qīnzhī 亲知
 195 qīngmíng 清明
 197 qíngjǐng 情景
 198 qiú fàngxīn 求放心
 199 Qū-Sòng 屈宋
 200 qǔjìng 取境
 201 réndào 人道
 202 rénwén 人文
 203 rénzhì 人治
 204 róngcái 镕裁
 205 sānbiǎo 三表
 206 sāncái 三才
 207 sānxuán 三玄
 209 shàngdì 上帝
 210 shàngtóng 尚同

- 211 shàngxián 尚贤
 212 shèji 社稷
 213 shénsī 神思
 214 shén yǔ wù yóu 神与物游
 216 shěn xūshí 审虚实
 218 shèndú 慎独
 219 shēngshēng 生生
 220 shèng Táng zhī yīn 盛唐之音
 221 shījiè géming 诗界革命
 223 shīshǐ 诗史
 224 shī wú dá gǔ 诗无达诂
 226 shī yán zhì 诗言志
 227 shī yuán qíng 诗缘情
 228 shíxù 时序
 229 shí shū zhī dào 识书之道
 230 shūdào 书道
 232 shūqì 书契
 233 shūshèng 书圣
 234 shūyuàn 书院
 236 shuàixìng 率性
 237 shuǐmòhuà 水墨画
 238 shuōhuà 说话
 240 shuōzhī 说知
 241 sī míng 私名
 241 sī wú xié 思无邪
 242 sī yǔ jìng xié 思与境偕
 244 sīwén 斯文
 245 sìduān 四端
 246 sìhǎi 四海
 247 sìshū 四书
 248 sìxiàng 四象
 249 Sòngzájù 宋杂剧

- 251 suí wù fù xíng 随物赋形
 252 tàijí 太极
 253 tàixū 太虚
 254 tàixué 太学
 255 tǐxìng 体性
 257 tǐyòng 体用
 258 tiāndào 天道
 259 tiānlài 天籁
 260 tiānlǐ 天理
 261 tiānmìng 天命
 262 tiānmìngzhìxìng 天命之性
 263 tiān rén gǎnyìng 天人感应
 264 tiānrén-héyī 天人合一
 265 tiānrénzhīfēn 天人之分
 267 tiānwén 天文
 268 tiānxià 天下
 269 tiānzǐ 天子
 270 tuī'ēn 推恩
 271 tuō kējiù 脱窠臼
 272 wángdào 王道
 273 wénjiè géming 文界革命
 275 wénmíng 文明
 276 wénqì 文气
 277 wénrénhuà 文人画
 278 wén yǐ zài dào 文以载道
 280 wénzhì 文质
 281 wénzhī 闻知
 281 wúwéi 无为
 282 wúwǒ 无我
 283 wú yòng zhī yòng 无用之用
 284 wǔjīng 五经
 286 wǔxíng 五行

- 287 wǔxíng xiāng shēng 五行相生
 288 wǔxíng xiāng shèng 五行相胜
 289 wǔyīn 五音
 290 wùhuà 物化
 291 xìwén 戏文
 292 xiāngyuàn 乡愿
 293 xiāngfǎn-xiāngchéng 相反相成
 295 xiàngshù 象数
 296 xiāoyáo 逍遥
 297 xiāoxī 消息
 298 xiǎojié 小节
 299 xiǎoshōushā 小收煞
 300 xiǎoshuō 小说
 302 xiǎozhuàn 小篆
 303 xiě qì tú mào 写气图貌
 304 xiěyì 写意
 305 xīnzhāi 心斋
 307 xīnzhī 心知
 308 xīngguānqúnquàn 兴观群怨
 309 xíngshū 行书
 311 xíngxiān-zhīhòu 行先知后
 311 xīngjì 兴寄
 313 xīngqù 兴趣
 314 xìngxiàng 兴象
 315 xìng'è 性恶
 316 xìngfèn 性分
 317 xìng líng 性灵
 319 xìng sān pǐn 性三品
 320 xìngshàn 性善
 321 xìng shàn è hùn 性善恶混
 322 xūjìng 虚静
 323 xūyī'érjìng 虚壹而静

- 324 xuándé 玄德
 325 xuánlǎn 玄览
 326 xuǎntǐ 选体
 328 yǎsú 雅俗
 329 yǎyuè 雅乐
 331 Yángzhōu bāguài 扬州八怪
 332 yǎngmín 养民
 333 yǎngqì 养气
 335 yīhuà 一画
 336 yīwù-liǎngtǐ 一物两体
 337 yǐwú-wéiběn 以无为本
 338 yǐ xíng mèi dào 以形媚道
 339 yǐ xíng xiě shén 以形写神
 340 yìfǎ 义法
 341 yìshù 艺术
 343 yìjìng 意境
 345 yìxiàng 意象
 346 yìxīng 意兴
 347 yīnyáng 阴阳
 349 yīnxiù 隐秀
 350 yōurén 优人
 351 yǒuwú 有无
 352 yǔzhòu 宇宙
 353 yuán hēng lì zhēn 元亨利贞
 354 Yuánzàjù 元杂剧
 356 yuánqǐ 缘起
 357 yuànběn 院本
 358 yuèjiào 乐教
 359 zhèngmíng 正名
 360 zhèngshēng 正声
 361 zhèngxīn 正心
 362 zhèngyì 正义

- 363 zhèngshēng 郑声
 364 zhèngzhì 政治
 365 zhīxiān-xíng hòu 知先后
 366 zhīxíng 知行
 367 zhīxíng-héyī 知行合一
 368 zhīyīn 知音
 370 zhíxún 直寻
 371 zhōngdào 中道
 372 zhōnghé 中和
 373 zhōngyōng 中庸
 374 zhūgōngdiào 诸宫调
 376 zhuānyì-duōshī 转益多师
 377 zīwèi 滋味
 378 zǐ zhī duó zhū 紫之夺朱
 379 zìrán 自然
 380 zìrán yīngzhǐ 自然英旨
 382 zìshēng 自生
 382 zìyóu 自由
 383 zōngfǎ 宗法
 384 zǒngjí 总集
 386 zūn bēi biǎn tiè 尊碑贬帖
 388 zūn déxìng 尊德性
 389 zuòwàng 坐忘
- 390 Tabel de periodizare a istoriei Chinei

 bāguà 八卦

Cele opt trigrame

Fiecare dintre **cele opt trigrame** conține trei linii (monograme), iar fiecare linie este fie întreruptă (- -), fie plină (—), reprezentând principiile *yīn* sau *yáng*. Cele opt trigrame sunt: Qián (☰), Kūn (☷), Zhèn (☳), Xùn (☴), Kǎn (☵), Lí (☲), Gèn (☶) și Dui (☱). Conform chinezilor din vechime, **cele opt trigrame** simbolizează lucruri și fenomene esențiale din lumea naturală sau din societate și reprezintă: cerul, pământul, tunetul, vântul, apa, focul, muntele și lacul. Anticii foloseau schimbările și transformările din cadrul trigramelor și simbolistica lor pentru a înțelege și a expune mutațiile naturale și sociale, dar și regulile care stăteau la baza lor.

Fragment citat:

Odinioară, pe când Fu Xi¹ domnea ca rege al lumii, își ridică privirea pentru a contempla configurațiile ce puteau fi

¹ Figură proeminentă din mitologia chineză, Fu Xi este cunoscut pentru transmiterea abilităților imperioase dezvoltării civilizației umane, respectiv: agricultura, pescuitul, creșterea animalelor, dar și scrisul și divinația.

distinse pe Cer, apoi își pleacă ochii pentru a observa modelele de pe Pământ. Privi cu atenție urmele păsărilor și ale animalelor sălbatice, care corespundeau schimbărilor de pe Pământ. Ceea ce era apropiat el judeca pornind de la sine, ceea ce era îndepărtat judeca pornind de la lucruri. Atunci inventă el cele **cele opt trigrame**, pentru a înțelege lucrarea spiritelor și pentru a ordona cele zece mii de ființe. („Cartea schimbărilor”, Interpretări – partea a doua)

bā yīn kè xié 八音克谐

Împletirea armonioasă a celor opt sunete

Sunetele interpretate la opt instrumente muzicale pot să se coordoneze și să se potrivească împreună, astfel încât să atingă armonia deplină. **Bā yīn** se referă la sunetele diferite produse de instrumente confecționate din metal, piatră, pământ, piele, mătase, lemn, tîgvă și bambus. Această sintagmă provine din „Cartea documentelor” și pune în valoare fiecare dintre calitățile **celor opt sunete**. Sunetele ar trebui să se împletească într-un mod armonios pentru a crea o singură melodie care să reflecte idealul de frumusețe artistică apreciat și căutat de muzica chineză clasică. Muzica ține de starea oamenilor; **cele opt sunete** pot exprima sau mișca spirite diferite. Astfel, muzica **celor opt sunete** devine o altă metodă de educare folosită în Antichitate. Acest termen arată că oamenii pot ajunge la o stare de armonie similară datorită influenței pe care melodii

diferite o exercită asupra lor, conformând acțiunile și ideile lor cu ceea ce muzica și riturile solicită din partea oamenilor. Această sintagmă mai înseamnă și că oameni sau grupuri diferite au posibilitatea de a-și face vocile auzite, însă trebuie să respecte reguli comune și să se coordoneze, astfel încât să poată ajunge la armonie și comuniune.

Fragment citat:

Poemele rostesc aspirațiile, cântecele glăsuiesc vorbele, notele urmează unduirile cântatului, iar tonalitățile și melodiile sunt în armonie cu cele cinci note. Dacă **cele opt sunete** se armonizează împreună, fără să se întreacă unul cu altul, atunci zeii și oamenii vor fi în pace. („Cartea documentelor”, Canonul lui Shun)

bái mǎ fēi mǎ 白马非马

Calul alb nu e cal

Aceasta este o propoziție esențială, formulată de cei din Școala nominalistă; Gongsun Longzi (320?-250 î.Hr.) a discutat pe larg această propoziție. El credea că termenul **mǎ** desemna forma a ceea ce era denumit cal, pe când cuvântul **bái** era folosit pentru a indica culoarea albă. **Bái mǎ** indică în același timp și forma de cal, dar și culoarea albă, adică numește ceva diferit de ceea ce indică cuvântul simplu **mǎ** (cal). Scopul propoziției este să arate că numele **mǎ** nu poate indica în mod precis o anumită caracteristică

a cailor, fie aceștia negri, galbeni sau albi. Pentru a numi cu precizie lucrurile, trebuie să se facă întâi o analiză, iar apoi să se stabilească o diferențiere minuțioasă între nume.

Fragmente citate:

Motivul pentru care sunt un om de vază este fiindcă am formulat propoziția **calul alb nu e cal**. („Gongsun Longzi”, Arhiva vestigiilor)

Gongsun Longzi a spus: „Caii se nasc cu culoare, ceea ce înseamnă că există cai albi. Dacă calul nu are culoare, atunci e doar cal și atât, cum să fie alb? Astfel, albeața nu înseamnă cal. Calul alb înseamnă cal și albeață. Dar cal și albeață sunt totuna cu un cal în general? De aceea spun eu că **calul alb nu este cal**”. („Gongsun Longzi”, Discurs despre calul alb)

báimíáo 白描

Desen crochiu

Báimíáo² este una dintre tehnicile de reprezentare din pictura tradițională chineză. Prin **báimíáo** sunt folosite tușe de cerneală pentru trasarea siluetelor obiectelor și nu se aplică nicio culoare. Desenul în stil alb-negru este folosit mai cu seamă pentru conturarea oamenilor, florilor și a plantelor. Deși nu sunt trasate multe detalii, desenele de acest

² **Báimíáo** este un stil de *gōngbǐ*, tehnică de desen cu pensula care presupune pictarea într-o singură culoare, în negru.

tip afișează totuși un aer evocator. **Báimíáo** provine dintr-o tehnică veche, *bái huà*, care însemna îndeosebi folosirea unei singure culori, urmând ca, apoi, textura și impresia de mișcare a lucrurilor să fie redată prin tușe care variau în lungime, grosime sau traiectorie. **Báimíáo** a câștigat popularitate în dinastiile Jin și Tang, iar în dinastia Song a devenit un stil de sine stătător. Gu Kaizhi din dinastia Jin, Li Gonglin din dinastia Song de Nord și Zhao Mengfu din dinastia Yuan au excelențat în stilul „fir din fier”. Wu Daozi din dinastia Tang și Ma Hezhi din dinastia Song de Sud au fost neîntrecuți în stilul „frunze de orhidee”. **Báimíáo** reprezintă totodată o tehnică deosebit de importantă din procesul de creație literară; înseamnă folosirea tușelor simple și succinte, fără adăugiri de culoare și de ornamente, menite, astfel, să portretizeze imagini vii și proaspete. Această tehnică este foarte bine ilustrată în romane clasice, precum „Osândiții mlaștinilor” și „Romanțul Celor Trei Regate”.

Fragment citat:

Picturile în stil **báimíáo** sunt predispușe la prea multă delicatețe și slăbiciune, de aceea redau cu dificultate vigoarea și eleganța. Astăzi, după ce mi-am delectat ochii cu acest tablou, am descoperit linii viguroase care se îndoiește precum „firele din fier”. În dinastia Tang îl avem pe Yan Liben, în dinastia Song pe Li Gonglin, în dinastia Yuan pe Zhao Mengfu, cei trei constituind pe drept cuvânt

picioarele unui tripod³. (Wang Zhideng, Post-scriptum la tabloul „Predicile lui Wei Mo”)

bǎixì 百戏

Artele spectacolului

Aceasta este denumirea generică pentru toate formele de artă interpretată din China antică – termenul cuprindea: cântecele, dansurile, acrobațiile, reprezentațiile de comedie, artele marțiale, magia, îmblânzirea animalelor sălbatice, mersul pe sârmă, înghițirea săbiilor, mersul pe foc și altele. Cu un conținut bogat și forme diferite de reprezentație, **artele spectacolului** se bucurau de libertate și de interpretări simple, căutau să producă un divertisment care să ajungă la oamenii simpli și să reflecte viața comună. Odată cu schimburile și fuziunea dintre culturi și popoare, **artele spectacolului** au început să se răspândească în dinastia Han, iar formele de spectacol au fuzionat și s-au multiplicat fără încetare. Termenul este menit să exprime tocmai această varietate de stiluri și genuri. După Dinastiile de Sud și de Nord, acest sens a devenit corespondentul lui *sànyuè*. În timpul dinastiei Tang a cunoscut o popularitate și mai mare. După dinastia Song, *sànyuè* s-a referit mai mult la cântecele, dansurile și piesele de teatru susținute de artiști și concepute de literați. **Bǎixì**,

³ Vas ritualic cu trei picioare, folosit pentru gătit sau depozitat, dar și pentru așezarea ofrandelor oferite zeilor și strămoșilor.

dimpotrivă, a fost echivalentul artelor populare. Din pricina interferenței **artelor spectacolului** cu efectuarea muncilor propriu-zise sau cu influențele exercitate de acestea asupra atmosferei generale, uneori, împăratul le interzicea prin edicte oficiale. În general, **bǎixì** au produs artă de înaltă calitate (dansuri, cântece, reprezentații de teatru) și au lăsat o moștenire de cultură intangibilă care a îmbogățit viața spirituală și culturală a oamenilor.

Fragment citat:

De la dinastiile Qin și Han înapoi și-au făcut loc nenumărate forme de acrobații și de reprezentații, cunoscute cu numele **bǎixì** sau *sànyuè*. (Guo Maoqian, „Antologie de poezie *shi* și *yuefu*” – volumul LVI apud „Istoria dinastiei Tang”, Tratatul muzicii)

bǎo mǐn 保民

Protejarea poporului

Termenul a apărut inițial în „Cartea documentelor”, în capitolul *Anunțul lui Kang*, și se referea la asigurarea unei vieți liniștite pentru popor. Anticii credeau că Mandatul Cerului stabilea cui revenea puterea supremă în lumea oamenilor. Acordarea și anularea Mandatului Cerului se realiza în conformitate cu principii prestabilite. Conducătorii virtuoși primeau Mandatul, iar cei fără virtute pierdeau Mandatul. Cea mai importantă virtute pentru menținerea